

Humoreska

od

Terezy Vansovej.

Lucia Lužická zastávala úrad učiteľky na mestskej dievčenskej škole v N. Jej plat obnášal 600 zlatých ročne, s ktorými vedela si ona tak dobre hospodáriť, že si každoročne mohla niečo odložiť na „staré dni,“ lebo jej najmilší plán bol ten, že keď nashromadí si tolko, aby mohla bez cudzej pomoci sriadiť si dievčenský ústav, oddá sa tomu ťažkému účelu: výchove dievčat.

Ale nemalo to tak byť, ako si to jej smelá fantázia predstavovala. Všetechňý ten bôžik, ktorého menujú smrteľníci Kupidom, vypomstíť sa chcel na nej za jej nevšímavosť, akou sa naproti nemu chovala. A pomstil sa okázalým spôsobom. Nasiel on vhodnú príležitosť, aby zaviedol Luciu v blízkosť mladého statkára Viliama Vesnického, ktorý, okúzlený príjemným zjavom mladej učiteľky, začal sa na ňu dopytovať a pri najbližšej príležitosti dal sa jej aj predstaviť.

Luciu tiež nie menej citlive ranila strela všetečného bôžika: a tak keď prosil ju Viliam o dovolenie k návšteve, nemohla predsa byť tak nezdvorilou a túto jeho prosbu odopreť.

Bývala ona v dome istej staršej bezdetnej vdovy, ktorá milovala Luciu čo dcéru svoju, ač aj prechovávala proti jej učenosti nehoráznou úctu.

Keď Viliam Luciu prvý raz navštívil, zdala sa mu byť vzorom krásy; mala sviežu, belostnú pleť, tmavé, ducha prezradzujúce oči a zvlášte pekné, biele zúbky, ktoré, keď sa zasmiala, zajasaly sa ako dva rady perál. A Lucia sa rada smiala.

Prvá návšteva pritiahla za sebou druhú, tretiu, až raz prekvapil Viliam svojho pána otca osvedčením, že si chce vziať za ženu slečnu Luciu Lužickú, učiteľku na dievčenskej škole.

Starý pán dlho nepovedal slova, len krútil hlavou, prešiel pár ráz izbu a vypúšťal mohutné oblaky dymu z dlhého čibuku. Konečne zastal pred synom a slovil:

„Syn môj! Keď si vstúpil do sveta, keď stal si sa dospelým, varoval som ťa pred troma druhami žien, radiac ti poprvé, aby si si nikdy nevolil ženu staršiu ako si ty, lebo skoro by sa ťa mohlo, žeby mala príčinu byť žiarlivou; po druhé: aby si si nebral za družku ženu neobyčajnej, vynikajúcej krásy, lebo skoro by si mohol mať príčinu ku žiarlivosti ty, a po tretie: radil som ti strážiť sa ženy múdrejšej teba, na pr. ženy spisovateľky a tak ďalej.

„Ale, otče!“

„Dovoľ, syn môj, dovoľ! Viem, čo asi chceš povedať. Myslíš, že sú výminky, — ó áno, ale regula, syn môj, zostane regulou! Ešte konečne všetky tieto ženské nie sú tak nebezpečné, ako ženy

učiteľky, tak zvané guvernantky. To sú ti osoby prefíkané, na všetkých čertových kolesách prebíjané.“

„Otče!“ zvolal Viliam a tvár jeho vzplanula.

„Počkaj, len počkaj! Učiteľka, myslíš, že študuje, aby mohla druhým svojím umením slúžiť a v mladých hlávkach žiačok svetlo vedy rozširovať? Ó, chyba lávky! Ona sa učí, snaží, aby upútala muža a aby si ho všeliakými čertovskými kunštami získala a do svojich osídíel tak sputnala, žeby nevedel východu — jedine sobášom! Ver mi, každá je taká, pekná, lebo špatná, vtipná alebo nevšímavá. Ony sú k porovnaniu k jarabím hadiciam, ktoré sa do pestrých kvetín skrývajú, len že učiteľkám za istú skrýšu slúžia knihy. Ony sú ženy veľmi neporiadne, v iných umeniach nezkúsené osoby, v každom druhom obore hrozne neumelé; ba, ja sa stavím, že keby som náhodou tú tvoju Luciu navštívil, našiel by som ju v tom najväčšom neporiadku!“

„Ach, otče, nehovorili by ste tak, keby ste Luciu znali, ako ju ja poznám!“

„Ako ju ty poznáš? A či sa ty môžeš, smieš chlúbiť, že poznáš ženské srdce a jeho spády? Hej, jednu hlavu mám, aj tú si dám odrezať, jestli ju ja lepšie neznám, ako ty!“

Viliamovi bolo krušno okolo srdca — láska k jeho milej Lucii viedla ho k slovu, k obrane, no úcta k otcovi a niečo nemenovného bránilo mu tú obranu predniesť — a to bola malá, maličká len pochybnosť, ale bola pochybnosť predsa! Jeho otec veľmi dobre vedel, že Viliamovu lásku skorej zlomí týmto spôsobom, nežli rozhodným odoprením svolenia k ženbe.

Viliam začal rozmýšľať, a keď už milenec rozmýšľa, vtedy obyčajne hrozí mladej láske nebezpečie. Čo, jestli by ten jeho zkusený, v svete odchovaný otec pravdu mal, keď aj nie celkom, ó nie, ale len v niečom, keďby naozaj Lucia len za to jemu prednosť dala, že jej zabezpečí budúcnosť, čestné postavenie? Nie, nemožno, volalo čosi, čo sa obyčajne srdcom nazýva — a tiahlo ho to do mesta, kde už Lucia na neho čaká.

Ale ešte nemal túhe svojej povoliť, lebo otec ho volal do poľa obzreť oziminy a on šiel. Cestou viedol výlučne otec rozhovor. On vedel, ač len mimochodom povedať, že jeho stará matka, rodená barónka zo Zdychavíc, bola žena múdra, rozšafná, pri tom ale bolo-li jej treba podpísať sa, namalovala úhladný krúžik. Načože je do paroma žene aj pero do ruky, — vareška, vareška a vretienko!

O čom asi Viliam pri týchto pozdvihujúcich slovách hútal, nevedno, len beda tomu kvietku, tej vetvičke, ktorá ešte tak pozde hlávku dvíhala, ona jej bola paličkou nemilosrdne utáť.

Toho dňa Lucia darmo čakala — aj druhého dňa darmo. Keď ale zase zavítal Viliam u Lucie a videl ju rovne takú spokojnú, usmevavú, zmizla pochybnosť ako nočné chmáry pred svetlom dňa, Ale tie chmáry zase skoro dostavily sa, aby bojovaly so svetlom a završe zvíťazily ony, zväčša ale zostalo svetlo — láska víťazom. Keď Viliam stiesneným hlasom povedal Lucii, že mu otec radí ešte čakať, uspokojila sa Lucia aj s tým a usmiala sa znovu.

Jasenné dny krátily sa, svetla ubývalo a dlhé večery shromažďovali priateľov v úzky kruh. Keď tu i tu Viliam zavítal v malú domácnosť Lucie, sedela táto vždy so svojou domovou paňou v malej, príjemne osvetlenej, teplej izbičke. Domová pani bola hluchá ako starý peň a bola vstave presedeť celý večer bez slova pri tej milej punčoške. Viliam, keď mnoho ráz mrzutý nad ustavičnou prítomnosťou domovej panej nevedel sa inak vyvrátiť, len že nafaňoval malého psíka Lucinho za uši a klepal mu na nos. Známo je, že to psom nemilá vec. Raz pýtal sa Viliam Lucie, či nebude mať nič proti tomu, keď privedie svojho pána otca. Ona odvetila, žeby sa mu páčilo. Ale minulo viac dní a Viliam nechodil, až jedného dňa, v stredu popoludní, doviedol Viliam otca svojho k Lucii na návštevu. Táto práve prehliadala krásopisné úlohy detí a bola tak pohrúžená v svoju prácu, že nezbadala príchod hostí, až keď boli vo dverach. Povstala ihneď z malej pohovky a vítala ich svojím milým úsmevom.

Starý pán slovil so zdvorilou poklonou:

„Odpustte, že vás vytrhujeme v tak vážnej práci. Čože sú to za literárne produkcie?“ a pritom pevne držiac ruku Luciinu prizeral sa na ňu.

„Čo vidím? Ba vlastne nevidím špiny černidlové na vašej ruke? Lebo nič tak nenávidím ako černidlové škvrny na krásnej ženskej ruke.“

„Myslím, že dá sa tomu predísť, aby ruky naše nemusely vydávať svedectvo o černidle!“ usmiala sa Lucia a ukázala svoje rozkošné zúbky, tak že ešte aj starý hriešnik mal z toho svoju radosť.

Po chvíli povie zase starý:

„Ja som dnes s tým úmyslom prišiel do mesta, že sa niekam pozvem na večeru, lebo veru vyznať musím, že mi v hostinci nijak nechutí. Dovoľte-li tedy, budem dnes večer vašim hosťom!“

S Lucinej tváre zmizol na malinkú chvíľu úsmev; ona rýchlosťou blesku začala rozmýšľať o tom, čo asi vie už pripraviť. Ihneď zase usmiala sa a riekla:

„Keby som len mala tušenie o tom, čo asi je vašim obľúbeným jedlom!“

„To uhádnuť ponechávame vášmu umu a vôli!“ odvetil starý s poklonou.

Lucia predpásala si bielu, vyšívajú zástierku, ktorá jej mimochodom rečeno tak dobre slušala, že Viliam uveličený chcel jej pomáhať, oproti čomu ale starý pán rozhodne protestoval, hovoriac, že tak istotne nedočká sa večere, ak Viliam bude pomáhať.

Nehovorila bych pravdu, keby som tvrdila, že srdce Luciino celkom pokojne bilo, keď vnikla do kuchyne, ale odvaha a udatnosť samostatnej devy nedovoľovali jej dlho rozmýšľať. Aby ale medzitým aj páni mali zábavu úplnú, poslala jim svoju hluchú domovú paňu ku konverzácii. Viliam zazrúc túto tichú starenku podotknul ironicky:

„Hľa, tu vzor ženskosti! Mám len jednu hlavu, aj tú si dám odrezať, ak dakedy tieto ruky perom vládly — len ihlicou a vretienkom!“

Starý nepovedal nič na slová synove; on jal sa prezerať knihy, poukladané v kúte na malom stojánku.

„Hej, z klassikov nechybí temer ani jeden, ale kuchárskej knihy — tej nemáš!“

On neborák nevedel, že keď žena variť nezná, kuchárska kniha ju tomu nenaučí.

Za ten čas Lucia nemeškala a poslala slúžku pre mäso atď. Akým strachom a tajným strpaním ona sledovala jednotlivé štadia parenej hovädziny a belunkých halušiek, predstaví si každá nováčka v umení kuchárskom, ktorá dakedy zasmažku pripálila a polievku presolila. Ako dobre jej padly tie skúsenosti domáce, ktorým dakedy doma pod vedením prísnej mamičky podrobil sa musela!

Ku veľkej radosti Lucie doniesla jej dobrá žiačka, Maruška Rezníkovie, pekné dva kusy čerstvej šunky, k tomu hodlala ešte pripraviť čaj — a večera hotová! Čo jej chýbalo na praxi, to doplnila dobrá, pevná vôľa a bedlivosť.

Keď konečne prišla do izby, aby zakryla okrúhly stôl, zdala sa Viliamovi tak krásnou, žeby jej bol skoro počal vyznávať lásku, keby sa to už prv nebolo stalo.

Starému chutnala večera; on síce podotknul, že cesta jeho do mesta zapríčinila onen hlad, no Lucia nerozmýšľala o tom, jej bolo dosť, že jej umenie došlo uznania. Po čaju, ktorý starý pán veľmi chválil, stal sa takmer úprimným zbožňovateľom malej učiteľky; jeho galanteria tak sa stupňovala, že pri odchode pobozkal jej už aj ruku.

Keď už opustily mesto a jích povoz hrkotal po zamrznutej ceste domov, začal starý:

„Hm, nie je tak špatná, ako som si myslel, ani nie tak hlúpe sebevedomá; tie halušky boly výborné! Jej pohyby sú skutočne roztomilé, upomínajú na zjav dievčatka — a ten čaj bol delikátny! K tomu tie jej drobné biele zúbky, na ktoré, zdá sa, že si veľmi zakladá. Ba či by si dala tebe k vôli jeden zub vytrhnúť?“

„Aká to otázka!“ zvolal Viliam.

„No, no, veď to len tak povedám! Mne sa zdá, že je do teba veľmi zaľúbená, ale zub by si tebe k vôli nedala vytrhnuť. Takej obeť nebola by schopná — veď je žena!“

Viliamovi sa zdalo, že v nočnej tme vidí belief sa tie zúbky a úsmev Luciin zdal sa mu hovoriť, že vstave je priniesť i takú obeť. Cez celú cestu, ba ešte hlboko do sna prenasledovala ho tá myšlienka a pobádala ho k tomu, aby predsa pokúsil sa o to. A myšlienka tá neopustila ho viacej.

Keď zase raz prišiel navštíviť Luciu, ktorú považoval teraz už takmer za svoju mladuchu, sadnul si ku nej na malú pohovku a keď už hodne jej nalichotil, slovil zrazu:

„Lucia! Miluješ ma opravdu?“

„Myslím, že to už dávno vieš!“

„Veľmi?“

„Chceš, aby som ťa ujistovala?“

„Chcem, aby si mi to dokázala.“

„Ako?“ zpýtala sa Lucia a usmiala sa.

„Tak, že obetuješ mi jeden zo svojích zúbkov.“

Lucia pohliadla naňho pohladom, akým zvykly sme merať potomateného, ktorý ale nevyzeral ako opravdový blúznivec.

„Ty žartuješ?“

„Nie, nie, myslím to naozaj!“

„Naozaj?“ Hlas devy bol tiahly, úsmev zmizol.

„Áno, ano!“ zvolal Viliam troška netrpelive. „Vidím, že márnomyseľnosť ženy nedovoľuje ti priniesť obeť lásky!“

Lucia vstala z malej pohovky, prisadla ku obloku a začala rozmýšľať. Po chvíli zvolala:

„Dobre, staň sa tedy!“

„Ty svoluješ!?“

„Áno!“

„Dáš si mne k vôli zub vytrhnúť?“

„Dám!“

„Lucia, rozmysli si, máš ešte dost času!“

Ale deva odmietla jeho domluvy, vzala zo stolíka krásopisné úlohy detí a začala ich tak horlive prezeráť, akoby tu Viliama ani nikdy nebolo bývalo.

Tento ale začal dľa milého zvyku Azorka dráždiť, klepal mu na nos a nafaľhoval ho za uši. Konečne keď videl, že si ho Lucia nevšíma, vstal hore a začal sa strojiť k odchodu. Vtedy Lucia zvolala:

„Hej, ty si tu?“

„A nemal by som už tu byť? K tomu chcem vedieť, kedy zase smiem prísť!“

„To jest, kedy sa bude operácia prekonávať — vtedy, keď budem doma — v sobotu o tretej popoludní.“

S tým bol odbavený; išiel tedy. Išiel, avšak nie čo víťaz, ale s pocitom smiešnosti. Cítil, že si niečo zadal zo svojej vážnosti.

Keď Lucia druhé ráno prišla ku svojim žiačkam, mala oči zapálené a akoby pripuchlé. Na nežný dotaz detí odpovedala usmevavo, že ju hlava bolí.

Prišla sobota. Viliam dostavil sa hneď popoludní, ale nenašiel nikoho v izbe. Netrpelive začal pádnymi krokami merať dlážku — veď nebolo ani len toho psa, aby ho mohol dráždiť! Lucia ale — ako tušil — zatvorila sa do bočnej izby!

Konečne sa tam von ozvaly kroky; bol to starý Kokrhaj, mestský ránhojič, ktorý bol chýrečným v trhaní zubov, lebo vytrhnul skorej štyri zdravé, ako jeden chorý zub. Za ním šla domová pani, súchajúc svojimi kapcami po dlážke a nesúc umývaciu misu a žbán čerstvej vody. Obidvaja zmizli za dvermi bočnej izby. Dvere za nimi zatvorily sa pevne; len Viliamovi bolo súdené čakať tu v zimničnej úzkosti a čítať minúty!

Načúval; zdalo sa mu, že počuje štrkať klieštikami, ktoré teraz snáď onen babrák plátnom obkrúca, ako to už zvykli robiť podobní milosrdní páni. Mráz prešiel Viliamovým chrbtom; teraz, teraz už chytil zúbok a to jemu k vôli, jemu! Zrazu zarazí desný výkrik ucho jeho, — on beží ku dverom, chce jich otvoriť, ale mocná závoja vzdoruje; zalomcuje nini — darmo! Tam dnu teraz ticho, ba nie, počuť bôľne stenanie, pritlumené a predsa jeho uchu srozumiteľné, domová pani suchá kapcami, voda čapká — ach, to nie je k vydržaniu!“

„Lucia, Lucia, otvor!“

Dvere sa roztvorily, aby úzkym otvorom vypustily von Kokrhaja a zase sa prichlopily. Viliam chcel dnu, potom bežal zase za ráňhojičom, chcel ho zadržať, ten sa mu ale vyšmiknul a ukazujúc strieborný zlatník zvolal:

„Vyplateno, vyplateno!“ a pošiel.

„Nasledovaly trápne okamihy pre Viliama. Zas len zalomcoval dvermi — no tie nepovolily.

„Lucia, anjel môj, otvor!“

Žiadna odpoveď! Len vzdychy, ston a pritlumený plač bol odvetou na Viliamovo volanie.

„Bože môj!“ zvolal „ona to neprenesie! Ona, ktorá nevedela žiť bez úsmevu, ona nebude sa viacej usmievať, — to zničí jej životné blaho, stane sa trudnomyselnou a —“

Teraz ozvalo sa niečo inšieho ako plač. Bol to temný, pritlumený — smiech!

„Svätý Bože! ona sa smeje! A aký smiech! Lucia, Lucia, dieťa moje, uspokoj sa! Počuj, veď ňa ja ľúbim, vzdor tomu všetkému, Lucia!“ A znovu pokúšal sa otvoriť dvere. „Odpusť, drahá! Celý môj budúci život nech bude vynáhradou za ten jeden jediný zúbok! Lucia, holúbok môj, uspokoj sa!“ A Viliam sa temer sám pustil do plaču.

„Veď sa už len upokoj!“ pokračoval ďalej. „Otvor, aby som ňa mohol odprosiť a potešiť; ach, viem ale istotne, že niet odmeny za tvoj skutok, okrem doživotnej lásky a vrúcnej oddanosti!“

Konečne dvere boli otvorené. Lucia vyšla bladá, umorená. Viliam ju chcel objasť a privinúť v náručie, no ona sa vymôhla z jeho ramien a mlčky podala mu malý, biely zúbok. On bolastne vykriknul, akoby starý Kokrhaj bol jemu vytrhnuť onen zub.

„Ó pochopujem, že nemôžeš viac milovať toho, ktorý ňa pripravil o tak veľkú okrasu!“ nariekal Viliam; „ach, ale už odpusť vinu moju. Ty skrývaš, ty odvracuješ tvár svoju odo mňa, ty nechceš viac pohľadom svojím ku mne sa obrátiť, ani prehovoriť! Lež uspokoj sa konečne; veď dosť žien na svete, čo zubov nemajú a žijú, sú šťastné — ba aj milované! A chceš-li, dám ti zaň zlatý vsadiť. moja milená!“ A znovu ju chcel sovrásť v náručie, ona sa mu ale opäť vytrhla, popošla ku obloku a zakryla si tvár rukama.

Viliam, kajúcný, ako onen publikán, chcel sa aj tam ku nej priplížiť, keď zrazu zarazí ucho jeho smiech, ten milý, úprimný,

zvonný smiech, akým sa len Lucia vedela smiať! Zarazený pozrel tázave na smejúcu sa Luciu — a ona mala všetky zúbky!...

Prekvapený zostal stáť, nevedel čo nysleť.

„Odpusť, Viliam!“ prosila Lucia, keď konečne prestala sa smiať, „ja nedala som si zub vytrhnúť, vediac, žeby som ťažko niesla ztratu jeho, ty ale žeby si toho lutoval — ale zkušku prestať museli sme oba!“

„A ten zúbok?“

„Musel obetovať Azorko!“

Viliam si ale predseval, že nikdy nebude zkúšať ženskú lásku, ale radšej dôverovať.

Podivín.

Novella.

„No, Gustáv, schystaj sa, čo chvíľa je 7 hodín, a nesluší sa, aby za nami čakali.“

„Eh, čo! Nech že kus počkajú; veď sa ešte toho trepania ženského dost napočúvaš!“

„A ty nie, Gustáv, keď hovoríš len o mne?“ odpovie Palko.

„To sa rozumie že nie; ja si budem v bočnej izbe fajčiť a tebe prenechám dvorenie sa ženskému svetu. Ty sa aj tak k tomu výborne hodíš,“ odpovie Gustáv, vystrúc sa pohodlne na pohovke.

„Nemárni čas daromnými frázami, ale sa obleč a pôjdeme!“

„Nuž a či nie som oblečený?“

„Ale pre milosť božiu, Gustáv, tratíš rozum?“ Pomysli si, u doktorov bude celá inteligencia mesta, tam bude aj — no veď vieš kto? — Tvoja sverenica a — —“

„Nehovor, nehovor mi o nej!! Lebo — ostatne načo sa zlobiť? Pomysli si, dnes ráno stará Eva hádala mi z dlane, a vieš čo? Že mojej ženy niet ešte ani na svete.“

„Hahaha! to je výborné!“ smeje sa z celého hrdla Palko; „o dva týždne idú ho zhodiť z kancla a jeho ženy niet ešte na svete! Také hádanie veru len od Evy vystane, lebo vie už každá cigánka, že ženské nenávidíš. Eva ti chcela zalichotiť — to je do zbláznenia smiešne!“

„Ba veru do zbláznenia, a ešte keď chce človeku na krk zaviesť starú pannu,“ mrzuto odpovie Gustáv.

„Počuj, Gustáv,“ vážne hovorí mu Palko, „buď už raz rozumnejším a nehovor tak lahkovážne o ženských, menovite ale o svojej budúcej; si ešte primladý, a — —“

„No, no, no! Nezabúdaj, bratku, že sa žením, to jest že ma ženía, aby si mi takú poklonu nevyfal, ako onehdá farárka: „Chlapčisko neznalé kuš, úsudok o ženách vyniesť musí muž!“ Bol by som jej síce na to odvetil, avšak — —“